

ใบความรู้เรื่อง ประโยคไทยใช้ให้ถูก หน่วยที่ ๔ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖
รายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ทบ๓๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

ประโยคในภาษาไทย จำแนกตามโครงสร้างมี ๓ ชนิด

๑. ประโยคสามัญ หมายถึง ประโยคที่มีใจความเดียว ซึ่งจะมีบทประธานและบทแสดงอย่างละหนึ่งเดียวเท่านั้น อาจมีกริยาหลักเพียงกริยาเดียวหรือกริยาหลักหลายกริยาก็ได้แต่มีใจความสำคัญเพียงอย่างเดียว ไม่มีคำเชื่อมประโยค

ประโยคสามัญแบ่งออกเป็น ๒ ชนิด

๑.๑ ประโยคสามัญกริยาหลักกริยาเดียว เช่น

มาลีกำลังรดน้ำต้นไม้ เขาหัวเราะ ม้าวิ่ง สุเมธอ่านหนังสือพิมพ์ วันนี้เขาคงจะมาที่บ้านฉัน

๑.๒ ประโยคสามัญกริยาหลักประเภทกริยาเรียง เช่น

ตำรวจวิ่งไล่จับผู้ร้าย ชาตรีขับรถข้ามสะพาน แมววิ่งไล่จับหนู ราตรีพับผ้าเก็บไว้ในตู้

๒. ประโยครวม หมายถึง ประโยคที่มีประโยคสามัญตั้งแต่ ๒ ประโยคขึ้นไปมารวมกัน โดยมีคำสันธานเชื่อมประโยค เพื่อให้ได้ใจความติดต่อกันเป็นประโยคเดียวกัน ถ้าประธานหรือกริยาของประโยคเป็นความเดียวกันก็อาจละได้ แบ่งเป็น ๔ ชนิด คือ

๒.๑ ประโยครวมที่มีใจความคล้ายตามกัน ใช้คำสันธานเชื่อมประโยค และ กับ ทั้ง....แล ถ้า....
จึง พอ....ก็ เมื่อ....ก็ แล้ว....จึง แล้ว....ก็ เช่น

มาลีและรัตติกาลกำลังทำแบบฝึกหัด ทั้งเขาและเธอต่างก็ตั้งใจเรียน

พอฉันทำการบ้านเสร็จจรวูฒก็มาถึงบ้านฉัน ถ้าฉันสอบได้คะแนนดีคุณพ่อก็จะให้รางวัลแก่ฉัน

๒.๒ ประโยครวมที่มีใจความขัดแย้งกัน ใช้คำสันธานเชื่อมประโยค แต่ แต่ทว่า ถึง....ก็ ทั้งที่....ก็
กว่า....ก็ แม้ว่า....ก็ แม้....ก็ เช่น

น้องชอบวิชาวิทยาศาสตร์แต่ฉันชอบวิชาภาษาไทย สมบัติชอบทุเรียนส่วนสมชายชอบมังคุด

ถึงฝนจะตกเพียงใดเราก็จะไปให้ได้ กว่าเขาจะมาถึงบ้านแม่ก็ปิดประตูแล้ว

๒.๓ ประโยครวมที่มีใจความให้เลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง ใช้คำสันธานเชื่อมประโยค หรือ มิฉะนั้น ไม่เช่นนั้น มิฉะนั้น....ก็ ไม่....ก็ หรือไม่อย่างนั้น....ก็ เช่น

เธอชอบผลไม้หรือขนมหวาน เธอต้องออกกำลังกายเสมอ มิฉะนั้นจะไม่แข็งแรง

หนูต้องขยันทำงาน มิฉะนั้นเธอจะไม่มีเงิน ถ้าคุณไม่รับประทานผักก็ต้องรับประทานผลไม้

๒.๔ ประโยครวมที่มีใจความเป็นเหตุเป็นผลกัน ใช้สันธานเชื่อมประโยค จึง เพราะ....จึง
เพราะฉะนั้น เพราะฉะนั้น....จึง เพราะว่า ดังนั้น....จึง เช่น

เพราะมาลีทำความดีจึงได้รับแต่สิ่งที่ดีๆ เพราะเขาขยันเรียนเขาจึงสอบได้คะแนนดี

เพราะเขาเป็นคนเก่งจึงได้รับรางวัลมากมาย

๓. ประโยคซ้อน คือ ประโยคที่ประกอบด้วยประโยคความเดียว ๒ ประโยคขึ้นไปซ้อนกันอยู่ โดยมีประโยคหนึ่งเป็นประโยคหลัก เรียกว่า มุขยประโยค และมีประโยคความเดียวอีกประโยคหนึ่งมาขยายประโยคหลัก เรียกว่า อนุประโยค ขยายส่วนใดส่วนหนึ่งของประโยคหลักเพื่อให้ได้ใจความชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งยังทำให้เนื้อความของประโยคสละสลวยยิ่งขึ้นอีกด้วย

ชนิดของประโยคความซ้อน แบ่งตามอนุประโยคที่มาขยาย แบ่งออกเป็น ๓ ชนิด คือ

๓.๑ ประโยคซ้อนที่มีนามานุประโยค คือ อนุประโยคที่ทำหน้าที่แทนนาม คือ เป็นประธาน บทกรรมและ ขยายนาม เช่น ตัวอย่างนามานุประโยคที่ยกมาต่อไปนี้ เช่น

บทประธาน : ๑. เขาพูดเช่นนี้เป็นการส่อนิสัยชั่ว

มุขยประโยค = เขาส่อนิสัยชั่ว

อนุประโยค = เขาพูดเช่นนี้

๒. คนเดินริมถนนมองดูตำรวจ

มุขยประโยค = คนมองดูตำรวจ

อนุประโยค = คนเดินริมถนน

บทกรรม : ๑. ฉันเห็นเด็กเรียนหนังสือ

มุขยประโยค = ฉันเห็นเด็ก

อนุประโยค = เด็กเรียนหนังสือ

๒. เขาพูดว่าต้นเงาะงอกขึ้นในกระถาง

มุขยประโยค = เขาพูด

อนุประโยค = ต้นเงาะงอกขึ้นในกระถาง

๓. เขาทำให้ฉันกลัวผี

มุขยประโยค = เขาทำฉัน

อนุประโยค = ฉันกลัวผี

บทขยาย : ๑. อาหารสำหรับนักเรียนเล่นละครมีอยู่ในห้อง

มุขยประโยค = อาหารมีอยู่ในห้อง

อนุประโยค = นักเรียนเล่นละคร

๒. การเงินของพ่อค้าขายของชำผิดเคืองมาก

มุขยประโยค = การเงินของเขาผิดเคือง

อนุประโยค = พ่อค้าขายของชำ

ข้อสังเกต มีข้อที่สังเกตนามานุประโยคตามตัวอย่างข้างบนนี้ให้ถือว่า คำ ว่า ให้ สำหรับ ของ เป็นบทเชื่อมประโยคที่ตามมา ข้างหลังเป็น นามานุประโยค ถ้ากรรมกริยา (กริยาที่ต้องการกรรม) ที่อยู่ข้างหน้า คำ ว่า ให้ นั้นไม่มีกรรมมารับได้ความสมบูรณ์แล้ว ประโยคที่อยู่หลังคำ ว่าหรือ ให้ นั้นต้องเป็น วิเศษณานุประโยค

๓.๒ ประโยคซ้อนที่มีคุณานุประโยค คือ อนุประโยคที่ทำหน้าที่ขยายคำ นาม สรรพนาม ในमुखย ประโยค โดยมีประพันธสรรพนาม ที่ ซึ่ง อัน เป็นบทเชื่อม เช่น

- คนที่ไม่จ่ายทรัพย์ตามสมควรย่อมเหมือนฝูงทรัพย์ที่จมดิน
- นักเรียนที่ตั้งใจเรียนย่อมประสบความสำเร็จ
- แก้วกระจกซึ่งรวมอยู่กับสุวรรณย่อมเลื่อมพรายเหมือนมรกต
- บุคคลอันมีจิตสงบแล้วมีสุขในโลก

ข้อสังเกต ประโยคที่ตามหลังประพันธสรรพนาม (ที่ ซึ่ง อัน) จะเป็นคุณานุประโยค

๓.๓ ประโยคซ้อนที่มีวิเศษณานุประโยค คือ อนุประโยคซึ่งทำหน้าที่เป็นวิเศษณ์สำหรับขยาย กริยา หรือขยายวิเศษณ์ อันเป็นส่วนหนึ่งของमुखยประโยค เช่น

- เขามาหาเมื่อฉันไม่อยู่ (ขยายกริยา มา)
- เขาดีจนฉันเกรงใจ (ขยายกริยา ดี)
- เขาพูดเสียงดังจนเพื่อน ๆ รำคาญ
- เขามาหาฉันขณะที่ฉันรดน้ำต้นไม้
- หมองูตายเพราะงูกัด (ขยายกริยา ตาย)

ข้อคิดเห็น คือ ประโยคที่มีใจความสำคัญเป็นประโยคหลักและมีประโยคย่อยแทรกอยู่ด้วย ประโยคย่อยนี้ ทำหน้าที่ขยายคำนาม (ขึ้นต้นด้วย คำเชื่อม ที่ ซึ่ง อัน) หรือคำกริยา (ขึ้นต้นด้วย คำเชื่อม เมื่อ จน เพื่อ ตั้งแต่ เพราะ ฯลฯ) ในประโยคหลัก